

**CEE2ACT – 1. radionica: Izgradnja poverenja
i razumevanja između zainteresovanih strana
za razvoj strategija bioekonomije
Tema-Bioekonomija u fokusu: Definicije,
naučni konsenzus, perspektiva i status u Srbiji**

BIOEKONOMIJA U POLJOPRIVREDI – mogućnosti i neki primeri u Srbiji

dr Zorica Sredojević, red. prof.

Poljoprivredni fakultet

Beograd – Zemun

zokas@agrif.bg.ac.rs

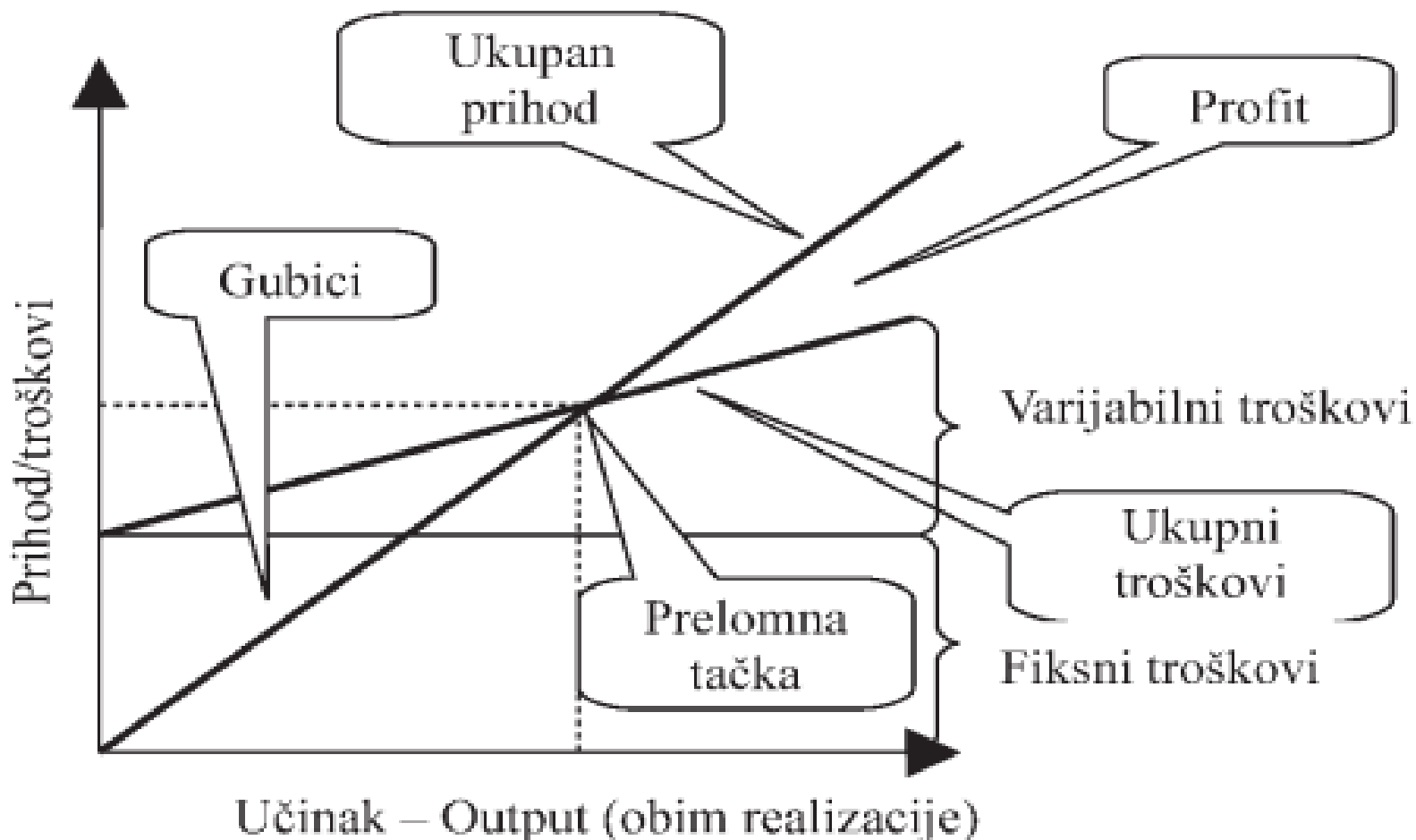
Bioekonomija se definiše kao proizvodnja, korišćenje i očuvanje bioloških resursa za obezbeđivanje informacija, proizvoda, procesa i usluga u svim privrednim sektorima koji imaju za cilj održivu ekonomiju (*Bell et al., 2018*).

Bioekonomija u poljoprivredi je **značajna** zbog:

- Potreba za diverzifikacijom proizvodnje;
- Potreba za održivim sistemima;
- Klimatskih promena;
- Promena navika ishrane i življenja;
- Sve većih izazova u poslovanju i dr.

Prelomna tačka (prag rentabilnosti)

- zajednički pokazatelj u bioekonomiji i agroekonomiji

Cost-Benefit analiza

Kako smanjiti troškove?

Tab. Neki proizvodi poljoprivrednog porekla od značaja za bioekonomiju

Primarna poljoprivredna proizvodnja	Proizvod
Ratarska proizvodnja	Slama strnih žita, soje, uljane repice, kukuruzovine, stabljike suncokreta i dr
Voćarska i vinogradarska proizvodnja	Ostaci od rezidbe voćaka i vinove loze
Stočarska proizvodnja	Stajnjak
Ostaci iz dorade i prerade poljoprivrednih proizvoda	Ljuspice semena od heljde, suncokreta i dr, koštice iz voćaka, komina od grožđa, surutka, ljuske od jaja i dr.

Tab. Biološki odnosi između proizvodnje zrna i žetvenih ostataka za pojedine ratarske useve

Usev	Odnos <i>zrno : žetveni ostaci</i>
Pšenica	1:1
Kukuruz	1:1
Soja	1:1
Suncokret	1:1
Ječam	1:1
Ovas	1:1
Raž	1:1,2

Izvor: Brkić, J.M, Janić, V.T. (1998): Mogućnost korišćenja biomase u poljoprivredi, Zbornik radova sa II savetovanja – Briketiranje i piletiranje biomase u poljoprivredi i šumarstvu, RPK Sombor “Dacom”, Apatin, str. 6.

Tab. Struktura proizvodnje žetvenih ostataka prema pojedinim usevima u Srbiji

Usev	Udeo (%)
Pšenica	26,00
Kukuruz	59,00
Soja	2,00
Suncokret	9,00
Ječam	3,00
Ovas	0,80
Raž	0,20
<i>Ukupno:</i>	100,00

Izvor: Prema podacima RZS (Zekić V. I Tica N. (2010): Ekonomska opravdanost korišćenja žetvenih ostataka kao izvora energije, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad

Primer bioekonomije u organskoj poljoprivrednoj proizvodnji
- ekološki jastuk napunjenog ljuspicama organski proizvedene
heljde (porodično polj. gazdinstvo Agro Zlatar u Novoj Varoši)

Izvor: <https://www.agromedia.rs/agro-teme/ratarstvo/zlatarski-san-jastuk-punjen-ljuspicama-organske-heljde/>

Primer Biokompozitni izolacioni panela izrađen od slame, korišćenjem micelija bukovače kao vezivnog materijala

Izvor: <https://agroplus.rs/cirkularna-i-bioekonomija-2/>

(“Maoduš Nikola. 2019. u dokt. disert- *Razvoj i primena biokompozitnog pločastog termoizolacionog materijala na bazi biomase i micelijuma gljiva*, Fakultetu tehničkih nauka u N. Sadu) isražio je mogućnost izrade i korišćenja izolacionih panela od biomase. Korišćena je slama pšenice i nadzemni deo biljke konoplje koji preostaje pri proizvodnji semena. Iako su ovakvi predlozi postojali i ranije, novo je u tome što je, umesto sintetičkih vezivnih materijala, korišćena micelija bukovača” navodi dr Milan Martinov)

Izvor: <https://agroplus.rs/cirkularna-i-bioekonomija-2/>

Pogodnu sirovina za proizvodnju biogasa predstavlja **stajnjak**. Količine stajnjaka mogu se utvrditi na više načina (*Radivojević i sar., 2004*):

➤ **Kao procenat od telesne mase grla** (zavisno od uzrasta), npr. kod svinja je 6% od prosečne telesne mase, kod ovaca 7%, kod konja 8%, goveda 9%, živine oko 10%.

➤ **Prema vrsti i kategoriji stoke (dnevna količina)**, npr. od utovljenog grla svinje telesne mase 80-100 kg, dobija se 6,6l/dan tečnog stajnjaka

➤ **Prema količini po jednom prosečnom uslovnom grlu (40-50 l/dan)** kod svinja i junadi.

Primer Farma “Lazar” je jedinstvena farma goveda rase Simetalac u Topličkom okrugu na kojoj se proizvodi mleko za potrebe svoje mlekarei električnu energiju od stajnjaka i dr. Farma je otvorena u selu Gornja Draguša 2012. godine u blizini opštine Blace.

Izvor: Marković, M. (2018), Tehnologija proizvodnje biogasa i električne energije, (master rad), Polj, fak, Beograd-Zemun

Tab. Broj uslovnih grla goveda na farmi "Lazar"

Kategorije goveda	Broj grla	Prosećna tel. masa, kg	Uslovna grla
Telad do 3 meseca	110	100	22,00
Tovna junad	66	300	39,60
Ženska telad od 3-6 meseci	84	200	33,60
Junice od 6 do 12 meseci	102	300	61,20
Junice od 1-2 godine	146	480	140,16
Junice preko 2 godine	56	520	58,24
Krave	490	650	637,00
Ukupno:	1.054	/	991,80

Od ukupne mesečne proizvodnje električne energije, koja se proizvede na “Lazar, a to je 504 MW, poreklom **od stajnjaka** je 95,974 MW **(19,04%)**, a ostatak **(80,96%)** je proizveden od silaže i surutke.

Proizvedena električna energija je oko 3,5 puta skuplja od energije proizvedene u hidro i termo elektranama (*Marković, M. 2018, Tehnologija proizvodnje biogasa i električne energije, master rad, Polj, fak, Beograd-Zemun*)

Tab. Biogas elektrane članice udruženja Biogas Srbija

Biogas elektrane	
MB ZLATAR d.o.o Mramorak, Kovin Kapacitet 1 mW Početak rada jun 2020.	MB Bio Gold Energy d.o.o Mramorak, Kovin Kapacitet 1 mW Početak rada dec. 2021.
MB Bio Life Energy d.o.o. Crepaja Kapacitet 1 mW Početak rada dec. 2021.	Vinex Etil d.o.o. Zrenjanin, Lukićevo Kapacitet 2126 kW Početak rada 11.08.2020.
Biogas Energy d.o.o. Alibunar Kapacitet 3570 kW Početak rada sep.2016.	Global Seed d.o.o. Čurug Kapacitet 1.270 kW Početak rada nov. 2018.
Bioelektra d.o.o. Botoš Kapacitet 600 kW Početak rada maj 2016.	Miroton-Energo d.o.o. Vrbas Kapacitet 1.410 kW Početak rada jan. 2014.

Izvor: <https://biogas.org.rs/biogas-sektor/biogas-elektrane-u-srbiji/>

Biogas elektrane – nastavak tabele

Gakovac d.o.o. Stara Moravica Kapacitet 2000 kW Početak rada avg 2017.	Bioelektro-NAK d.o.o. Čestereg Kapacitet 637 kW Početak rada jun 2018
Forkom d.o.o. Gornje Suhotno Kapacitet 200 kW Početak rada april 2019.	Energo-Orahovo d.o.o. Novo Orahovo Kapacitet 999 kW Početak rada jun 2019.
Bio Pan Gas d.o.o. Sečanj Kapacitet 999 kW Početak rada sept. 2019.	A.D. Budućnost Bačka Palanka Kapacitet 999 kW Početak rada maj 2019.
AgroPlusEnergy d.o.o. Svetozar Miletić Kapacitet 999 kW Početak rada februar 2019.	Bioenergo 808 d.o.o. Stara Pazova Kapacitet 600 kW Početak rada dec. 2017.

Izvor: <https://biogas.org.rs/biogas-sektor/biogas-elektrane-u-srbiji/>

Biogas elektrane - nastavak tabele

BGS Alfa BP d.o.o. Bač Kapacitet 650 kW Početak rada 02.03.2018.	BGS Beta BP d.o.o. Bač Kapacitet 650 kW Početak rada 03.11.2016.
GBS Gamma BP d.o.o. Bač Kapacitet 650 kW Početak rada 03.11.2016.	Panawis Plus d.o.o. Čoka Kapacitet 530 kW Početak rada 16.07.2019.
Envigas Alf d.o.o. Kanjiža Kapacitet 800 kW Početak rada 11.12.2018.	Envigas Beta d.o.o. Kanjiža Kapacitet 800 kW Početak rada 11.12.2018.

Izvor: <https://biogas.org.rs/biogas-sektor/biogas-elektrane-u-srbiji/>

HVALA NA PAŽNJI!